

РЕЦЕНЗИЯ

**отдоц. д-р Надежда Иванова Михайлова-Сталянова, Катедра по
български език, Факултет по славянски филологии, СУ „Св. Климент
Охридски“**

**надисертационентрудзаприсъжданенаобразователната и научнастепен„доктор“
вобластнависшеобразование: 2. Хуманитарнинауки
професионалнонаправление 2.1. Филология**

Автор: Юлияна Стефанова Узаничева

Тема:„Стратегии на езикова агресия в парламентарната реч на България и Украйна“

Наученръководител:доц. д-р Албена Проданова Стаменова, СУ „Св. Кл. Охридски“

1. Общоописание на представените материали

Със заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ № РД 38-124/27.02.2020
съмопределена за член на научно жури (рецензент)
за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Стратегии на езикова
агресия в парламентарната реч на България и Украйна“ за придобиване на образователната
и научна степен „доктор“ в областна висше образование 2. Хуманитарни науки,
професионално направление 2.1. Филология. Автор на дисертационния труд е Юлияна
Стефанова Узаничева с научен ръководител доц. д-р Албена Проданова Стаменова от СУ
„Св. Климент Охридски“

Цялата документация, свързана с докторантурата и изискуема от Закона за
развитието на академичния състав в Република България и Правилника за прилагане на

ЗРАС на СУ “Св. Климент Охридски” за провеждане на процедура по защита на дисертация за придобиването на образователната и научна степен „доктор”, бяха надлежно предоставени на Научното жури и напълно отговарят на всички изисквания.

2. Краткибиографичниданнизадокторанта

Юлияна Узаничева завършва славянска филология в СУ „Св. Кл. Охридски“ през 2003 г, профил украинистика. В периода 2015 – 2020 е докторант към Катедрата по славянско езикознание на СУ „Св. Кл. Охридски“. От 2002 до 2014 г. е репортер и редактор във в-к „Стандарт“, в периода 2015-2016 г. е главенекспертотдел ИСАК и старшиекспертотдел „Връзки с обществеността и протокол“ в Държавенфонд „Земеделие“, през 2015-2019 е програмист аналитик в Уникредит Булбанк. От 2019 до настоящия момент работи като PISQL Developer в Булпрос.

При съответствие на цялата документация и изпълнение от страна на докторантката на всички условия за придобиване на научната и образователна степен „доктор“, в останалата част на рецензията предмет на обсъждане ще бъде изключително дисертационният труд със заглавие „Стратегии на езикова агресия в парламентарната реч на България и Украйна“

3. Характеристика и оценканадисертационнияттруд

Дисертацията се състои от увод, 4 глави, заключение, библиография и две приложения. Нейният обем е 265 страници.

В увода авторката въвежда обекта на дисертацията си, а именно: речта на народните представители в България и Украйна. Освен конкретно върху речите на депутатите, произнесени от трибуната в парламента, тя концентрира вниманието си и върху техни изказвания извън Народното събрание или Върховната Рада, като по-голямата част от материала, върху който се базира изследването, е от периода 2014–2018 година.

Предмет на изследването са речевите похвати в публичните изказвания на парламентаристите от България и Украйна, които могат да бъдат окачествени като агресивни – нападки, обиди, както и думи и изрази от общ характер. Авторката поставя и

редица изследователски цели и задачи, които, както се вижда от представения текст, са изпълнени.

Преминавам веднага по същество, като особено силно искам да подчертая значимостта на Първа глава „Език, политика и агресия“. Тук виждаме не само преглед на научната литература, а и осмисляне на принципни положения какво е агресия, видове агресия, като видовете агресивно поведение са представени през призмата на различни теории. Разглеждането им и представянето им в синтезиран и четивен вид само на пръв поглед е лесно, Узаничева се е справила с огромен по обем и тематика литература, свързана с разнообразни сфери на научното познание - психология, философия, поведенческа психология, политология и др. Тук виждаме разгледани фундаментални въпроси, засягащи видовете агресивно поведение, взаимовръзката между обществена ситуация и език, езикът като начин за достигане на познание и др.

Втора глава „Агресията в българската политическа среда“ е съсредоточена върху агресията в политическата реч в България с особен акцент върху периода 2014-2018 година. Като плюс в дисертацията бих отбелязала, че авторката не се ограничава традиционно до ексерпирание и научен анализ на събрания материал, тя е осъществила интервюта с лица, пряко свързани с обучението на политици, което прави нейният подход многостранен, интердисциплинарен, следователно – по-разгърнат и любопитен.

Искам да открия един особено приносен момент от дисертацията, а именно – разгледания в тази глава синдром на подчинения език. Интересни и с научна стойност са описаните процеси в съпоставителен план – за два езика. Добре са открити начините на изразяване на агресия чрез речевни стратегии – отрицание, ти-форма и др. Верни и обосновани са наблюденията на Узаничева относно посоките на метафоризация на политическата реч, но тук бих очаквала не толкова изброяване на примери, колкото повече концептуален подход. Има няколко изследвания по политическа метафора, в които се разглеждат именно тези групи метафори като характерни за политическия дискурс изобщо, затова бих препоръчала запознаването с тях.

Бих открила още една новаторска част от изследването, а именно политическите послания и речеви стратегии в социалните медии – актуално явление, което все още не е описано научно, а Узаничева прави сериозни крачки в тази посока.

Трета глава „Езикова агресия в украинската политическа среда“ е със същата формална структура, както и втора глава, но тук обектът на анализ е политическата реч в Украйна. Анализът следва модела от 2 глава – речеви стратегии, метафорични схеми, анализ на мъжкото и женското политическо говорене и др. И тук виждаме синтезирани разсъждения за политическия контекст и исторически факти, запознаването с които дава възможност на читателя да осмисли езиковия материал и неговото интерпретиране. Въпреки сходните характеристики на политическата реч в България и Украйна, в работата откриваме и специфичното за отделните държави, например политическата реторика в контекста на популизма, както и безспорно любопитни примери за ескалирането на агресията от вербална до физическа. Наистина на места разсъжденията са леко есеистични, извън рамките на жанра за дисертация, но нарушаването на този канон има за цел доближаване до незапознатия читател, една журналистическа стратегия, която Узаничева като журналист е използвала успешно в работата си.

Четвърта глава „Стратегии на езикова агресия и отражението им върху нагласителите в България и Украйна“ представлява по своята същност теоретично обобщение на предходните глави, като представя общото в изследването явление в речевата ситуация в България и Украйна. Тук приносно е формулирането на понятията обект и адресат на езиковата агресия. Особено интересни са наблюденията и оформянето на трите вида стратегии – на скандала, манипулацията и провокацията.

Узаничева представя редица изводи за електоралните нагласи в България и Украйна спрямо употребата на езикова и физическа агресия в парламентарната реч, което дава възможност за анализ на причините и следствията от употребата на агресия от страна на политиците. Тук виждаме съчетанието на социологически, статистически и езиковедски подход, което прави работата мултидисциплинарна и е безспорно нейно преимущество.

Заклучението представлява сполучливо и синтезирано резюме на изследването, което обобщава резултатите и подчертава направените изводи. Изводите по същество са убедително доказателство за научния анализ в дисертацията.

Приемам приносните моменти на авторката като адекватна самооценка на дисертационния труд (те са посочени само в автореферата, но напълно отговарят на съдържанието на цялата дисертация).

Библиографията е богата (213 позиции), цитирани са текстове на български, руски, английски и тя отразява основните трудове по проблема

След същинския текст на дисертация под формата на две приложения виждаме резултати от проведено допитване относно различни аспекти на речта на българските и украинските депутати. Сполучлива е идеята за социологическо анкетно проучване, резултатите от които, както се убеждаваме, потвърждават и изводите на Узаничева. Би било полезно графиките, които са изнесени като приложения, да се включат като част от същинския текст на дисертацията в последната глава, където се обсъждат, като статистическо потвърждение на описаните наблюдения. Бих очаквала към всяка графика да има и коментар, защото данните, които показват, са изключително любопитни както в национален контекст, така и в съпоставителен план.

Също така бих очаквала по-ясно формулирано съпоставяне между речевите стратегии и езиковите средства за проява на агресия в двете държави – разгледани са подробно самостоятелно във втора и трета глава, но като че ли обобщението от съпоставителния анализ липсва.

Оценка на автореферата

Представеният докторантката автореферат съвсем коректно отразява съдържанието на дисертационния труд. Той съдържа необходимите реквизити, сред които приносът на дисертацията и списък на публикации по темата.

Преценканапубликациитеподисертационниятруд

Ю. Узаничева има 4 публикации по темата на дисертацията, като две от тях са под печат.

В заключение бих подчертала, че изследването на дисертантката е задълбочено, многообхватно. Съпоставителният анализ на политическия дискурс в две държави изсиква научна прилежност и отдаденост – две качества, които ясно се забелязват в предложения текст. Дисертацията отговаря на изискванията за присъждане на докторска степен (проведено самостоятелно изследване с прилагане на определена методология и изготвяне на цялостен научен текст, със специално създадени за целта корпуси). Авторефератът напълно отразява съдържанието на представения дисертационен труд

Въз основа на гореизложеното мнение, предлагам на почитаемото жури да гласува положително за присъждането на Юлиана Узаничева на научната и образователна степен „доктор“.

13.05.2020

.....
(доцент д-р Надежда Иванова Михайлова-Сталянова)